



## OFICIALIOS KONSTITUCINĖS DOKTRINOS KOREGAVIMO PROBLEMAS

Egidijus Jarašiūnas

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto  
Konstitucinės teisės katedra  
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva  
Telefonas (+370 5) 271 4546  
Elektroninis paštas [ktk@mruni.eu](mailto:ktk@mruni.eu)

Pateikta 2009 m. sausio 14 d., parengta spausdinti 2009 m. vasario 2 d.

**Anotacija.** Straipsnyje nagrinėjama Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje sukurta konstitucinių nuostatų reinterpretavimo, kai oficiali konstitucinė doktrina yra koreguojama, doktrina. Toks oficialios konstitucinės doktrinos koregavimas būdingas daugelio šalių konstitucinės kontrolės institucijų praktikai. Oficiali konstitucinė doktrina formuojama laipsniškai, nuolatos atskleidžiant naujus jos aspektus, ją papildant. Tam tikromis aplinkybėmis konstitucinės kontrolės institucijos koreguoja ankstesnę konstitucijos nuostatų aiškinimą, jį tikslina. Oficialios konstitucinės doktrinos korekcijos visais atvejais turi būti objektyviai būtinos, konstituciškai pagrindžiamos ir pateisinamos. Jų negali lemti atsitiktiniai veiksniai. Konstitucinis Teismas, siekdamas išvengti savivalės ir užtikrinti nuoseklią konstitucinės sistemos plėtotę, 2006 m. kovo 28 d. nutarime suformulavo aiškius kriterijus, pagal kuriuos galima vertinti oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo būtinumą.

**Reikšminiai žodžiai:** konstitucinė teisė, Konstitucija, Konstitucinis Teismas, konstitucinė jurisprudencija, oficialios konstitucinės doktrinos koregavimas.

## Vietoj įžangos: kodėl parašytas straipsnis?

Pažadus reikia tesėti. Mokslinius taip pat. 2007 m. lapkričio 12 d. Seime vykusios konferencijos pranešime atkreipiau dėmesį, kad konstitucijos, kaip aukščiausiosios norminės tikrovės, išreikštos tiek teisės akto, vadinamo konstitucija, nuostatose, tiek konstitucinėje jurisprudencijoje, samprata suponuoja konstitucinės tvarkos stabilumo problemų nagrinėjimą dviem aspektais. Nagrinėjant pirmuoju reikia atsakyti ir į klausimą, kaip apsisaugoti nuo nereikalingų konstitucinio teksto pataisų, o antruoju aspektu – ir kaip išvengti teisinę sumaištį keliančių Konstitucijos aiškinimo „posūkių“ konstitucinėje jurisprudencijoje.<sup>1</sup>

Pranešime antrasis aspektas buvo tik paminėtas, bet nenagrinėtas. Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarime<sup>2</sup> suformuluota konstitucinių nuostatų reinterpretavimo, kai oficiali konstitucinė doktrina yra koreguojama, doktrina kaip tik ir galėjo būti tokio nagrinėjimo objektas. Jos esmė – Konstitucinis Teismas tam tikrais atvejais, laikydamasis iš Konstitucijos išvedamų reikalavimų, gali koreguoti ankstesnę Konstitucijos aiškinimą. Koregavimo samprata, nagrinėta teoriniu lygmeniu, įgavo jurisprudencinį pavidalą. Oficialiai formuluodamas tokią doktriną Teismas susiaustė pats save.

Tik viena kita reakcija į Teismo suformuluotą doktriną. Publicistai bandė nuspėti, ką tokiais nuostatomis Konstitucinis Teismas „rezga“ artimiausiose bylose. Mokslininkams labiau rūpėjo, kokią įtaką doktrina turės Teismo pasirinktai justicijos įgyvendinimo krypčiai.<sup>3</sup>

Konstitucinės jurisprudencijos aktualijų analizė tik iš dalies padės suprasti vienos ar kitos Teismo formuluojamos doktrinos atsiradimą. Daug svarbiau už konkrečių teisinių realiųjų išvelgti tam tikrus dėsningumus. Tuo labiau kad teisinės raidos požūriu nesame pirmieiviai, pagal įvairius socialinio gyvenimo parametrus, taip pat ir konstitucinius, tik vejamės Europos Sąjungos senbuviūs.

1 Jarašiūnas, E. Konstitucijos stabilumas: kelios mintys apie Konstitucijos pataisus. Iš *Konstituciniai valdžių sandaros principai. Tarptautinės konferencijos, vykusios 2007 m. lapkričio 12 d. Vilniuje, medžiaga*. Vilnius: Seimo leidykla „Valstybės žinios“, 2008, p. 61.

2 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2006. Nr. 36-1292.

3 „Teismas 2006 m. prakalbo apie jo nutarimų „doktrininės nuostatos“ ir jų „reinterpretavimo“ principus, leisdamas suprasti, kad kai kurie jo nutarimų teiginiai yra formalūs ir neturi konceptualiai saistančios („išliekamosios“) vertės“ (Šileikis, E. Aktyvistinė konstitucinė justicija kaip subtili diskrecija inspiruoti teisinius modelius. *Jurisprudencija*. 2006, 12 (90):55).

Lietuvos konstitucinėje jurisprudencijoje minėtos doktrinos dėstymo loginė seka tokia: Konstitucinis Teismas yra oficialus konstitucijos aiškintojas; oficiali konstitucinė doktrina formuojama laipsniškai, ji nuolatos plėtojama; konstitucinės jurisprudencijos nuoseklumas – esminė vertybė; oficialios konstitucinės doktrinos koregavimas galimas tik esant tam tikroms sąlygoms; po korekcijų konstitucinės justicijos bylos sprendžiamos remiantis jau pakoreguota oficialia doktrina.

Lietuviškos Konstitucijos interpretavimo koregavimo doktrinos esmė ir prasingumas bus aiškesni, jei išsiaiškinsime keletą klausimų: ar oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo apskritai negalima išvengti? kodėl konstituciniai teismai savo jurisprudencijoje tiesiogiai formuoja tokias doktrinas? kokie esminiai lietuviškos doktrinos konstitucijos aiškinimo koregavimo kriterijai ir ar jais vadovaujantis galima užtikrinti kryptingą konstitucinės sistemos raidą?

Šių (ir kitų) klausimų nagrinėjimas, tikiuosi, padės išsiaiškinti, ar minėtos doktrinos atsiradimas buvo dėsningas, ar atsitiktinis dalykas, taip pat kokią įtaka ši doktrina gali daryti tolesnei konstitucinės jurisprudencinės teisės plėtrai.

## 1. Oficialios konstitucinės doktrinos plėtojimas nuolatos taikant Konstituciją

Įstatymų ir kitų teisės aktų konstitucingumo kontrolė neatsiejama nuo konstitucijos – tikrinimo mato – turinio ir prasmės nuolatinio aiškinimo. Tai tarsi pirmas tikrinimo etapas, kurio esmė – išsiaiškinti, ką reiškia viena ar kita konstitucinė nuostata. „Tarp teksto formuluotės ir jos taikymo būtina pereiti interpretavimo tiltą.“<sup>4</sup> Konstitucinis Teismas, oficialusis Konstitucijos aiškintojas, savo jurisprudencijoje formuoja visiems privalomą oficialią konstitucinę doktriną, kurioje atskleidžiamas įvairių konstitucinių nuostatų turinys, jų tarpusavio sąsajos, konstitucinių vertybių pusiausvyra, konstitucinio reguliavimo, kaip vienos visumos, esmė ir t. t. Kol neišsiaiškintas (teismo sprendime – ir nepaiškintas) tikrinimo normų ar principų turinys – nėra su kuo lyginti tikrinamo įstatymo ar kito teisės akto (ar jų dalių).

Konstitucijos taikymas yra nuolatinis pirminio teisinio teksto, vadinamo konstitucija, perrašymo į antrinius tekstus – konstitucinio teismo nutarimus ir sprendimus procesas. Šie teisiniai tekstai neatsiejami, maža to, pirminis tekstas kaip teisė gyvuoja tik jį taikant, o antriniai, teismo aktų tekstai visados išvedami

4 Di Mano, Th. *Le juge constitutionnel et la technique des décisions « interprétatives » en France et en Italie*. Paris: Economica, Aix-en-Provence: PUAM, 1997, p. 35.

iš pirminio. Pirminiam tekstui virstant jurisprudenciniu konstitucinio akto nuostatos virsta taikomomis konstitucinėmis normomis ir principais.<sup>5</sup>

Konstitucijos virtimas nuolat taikoma (t. y. realiai veikiančia) teise reiškia ir nuolatinį pirminio teisinio teksto, vadinamo konstitucija, transformavimąsi į antrinius, jurisprudencinius tekstus. Tie antriniai teisiniai tekstai pamažu įgauna vis didesnę reikšmę. Po kiek laiko po jais tarsi pradingsta pirminio akto nuostatos. Kaip teigia L. Garlicki „...> laipsniškai ta jurisprudencinė teisė tampa labiau svarbi (nesakau labiau autoritetinga) nei konstitucijoje autentiškai įrašytos normos“<sup>6</sup>. Teisininkai, ruošdamiesi byloms, daugiau studijuoja ankstesnę jurisprudenciją nei patį konstitucinio akto tekstą. Būtent daugelyje bylų išplėtotą ir nuolat taikoma oficiali konstitucinė doktrina leidžia kalbėti apie jurisprudencinės konstitucijos susiformavimą.<sup>7</sup>

Konstitucinėje jurisprudencijoje statiška teisė (konstitucijos akto tekstas) virsta dinamine teise (nuolat plėtojama konstitucine jurisprudencija). Tokioje teisėje išryškėja ne tik išoriniai, bet ir vidiniai teisinio reguliavimo matmenys, daugybė svarbių reguliavimo aspektų. Teisinėje literatūroje tokiai nuolat plėtojamai konstitucinei sistemai apibūdinti vartojamos „gyvosios konstitucijos“ arba „gyvojo medžio“ metaforos.<sup>8</sup> Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad oficiali konstitucinė doktrina – „gyvoji“ jurisprudencinė konstitucinė teisė (ir kaip visuma, ir kiekvienu atskiru konstitucinio teisinio reguliavimo klausimu) yra formuojama laipsniškai ir nuosekliai, kad Konstitucinis Teismas, tirdamas įstatymų ir kitų teisės aktų atitiktį Konstitucijai, plėtoja savo ankstesniuose nutarimuose, kituose aktuose pateiktą Konstitucijos nuostatų sampratą, atskleidžia naujus, atitinkamos konstitucinės justicijos bylos tyrimui būtinus Konstitucijoje nustatyto teisinio reguliavimo aspektus.<sup>9</sup>

Konstitucinėje jurisprudencijoje pabrėžiama, kad oficialios konstitucinės doktrinos formavimas yra ne vienkartinis aktas, bet laipsniškas ir nuoseklus procesas, jis nenutraukiamas ir niekuomet nebūna visiškai baigtas, nes aiškinant Konstitucijos normas bei principus visados bus galimybė atskleisti konstitucinio teisinio reguliavimo aspektus, kurie dar nebuvo atskleisti anksčiau. „Kuo daugiau oficialios konstitucinės doktrinos, tuo labiau prognozuojamas ir Konstitucinis

5 Žr.: Di Mano, Th., p. 48–58.

6 Garlicki, L. Constitutional Courts versus Supreme Courts. *International Journal of Constitutional Law*. 2007, 5(1):47.

7 Žr.: Jarašiūnas, E. Jurisprudencinė konstitucija. *Jurisprudencija*. 2006, 12 (90):24.

8 Barak, A. Constitutional Interpretation. *L'interprétation constitutionnelle* (sous la direction de F. Mélin-Soucramanien). Paris: Dalloz, 2005, p. 113–114.

9 Žr.: Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d., 2004 m. liepos 1 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2006 m. kovo 14 d., 2006 m. kovo 28 d. nutarimus.

Teismas. Konstitucine doktrina Konstitucinis Teismas susaisto ne tik teisėkūros subjektus, bet ir pats save.<sup>10</sup>

Oficialios konstitucinės doktrinos plėtojimo konstitucinėje jurisprudencijoje koncepcija priešintina „sustabarėjusios“ konstitucijos (t. y. iš esmės neveikiančio ar itin menką poveikį darančio konstitucinio reguliavimo) idėjai. Kitokių alternatyvų nėra. Gal kokia tarpinė, „minimalistinio“ konstitucijos aiškinimo koncepcija ir galėtų atsirasti. Toks tarpinis variantas tarp gyvybės ir sustingimo reikštų „leisgyvės“ konstitucijos koncepciją. Besikeičiančioje socialinėje tikrovėje „sustabarėjusi“ ar „leisgyvė“ konstitucija netruktų tapti anachronizmu, stabdančiu valstybiškai organizuotos bendruomenės raidą.

## 2. Oficiali konstitucinė doktrina ir besikeičianti socialinė tikrovė

Konstitucijos ir besikeičiančios tikrovės santykio problematika glūdi pačioje konstitucijos prigimtyje. Konstitucijos priimamos siekiant ilgam įtvirtinti tam tikra vertybių sistema pagrįstus teisinės tvarkos pagrindus, svarbiausius valstybiškai organizuotų bendruomenių santykių reguliavimo principus. Tautos valia nustatytų bendro gyvenimo pagrindų negalima keisti sulig kiekvienu tikrovės pokyčiu, konstitucija – ne ordinarinė teisė, kurios pasikeitimai nuspėtini pagal parlamento daugumos kaitą.

Itin pasikeitus tikrovei galvojama apie konstitucinio akto pataisas. Yra ir evoliucinis konstitucijos pritaikymo prie socialinės tikrovės pokyčių būdas – per konstitucinės jurisprudencijos plėtojimą. „Savo laipsnišku veikimu įstatymų konstitucingumo kontrolė gali palengvinti konstitucijos adaptaciją ir evoliuciją.“<sup>11</sup> Teisinėje literatūroje pripažįstama konstituciniams teismams tenkanti konstitucijos raidos, jos adaptavimo prie besikeičiančios tikrovės funkcija.<sup>12</sup>

Konstitucijoje regime teisės kvintesenciją, pirmąpadij visos nacionalinės teisės sistemos paveikslą. Ji – ir dabartinė, esamuoju metu galiojanti teisė, ir, kaip tikimasi, ateityje ilgai galiosianti teisė. Taigi konstitucija vienu metu – ne tik esamos teisinės tvarkos pagrindai, bet ir tos tvarkos atitinkamos raidos perspektyva. Konstitucijoje įtvirtintos nevienadienės vertybės leidžia šiam aktui virsti teise, peržengiančia konkretaus laikmečio socialinio gyvenimo realijas. Konstitucinė

10 Kūris, E. *Konstitucinė justicija Lietuvoje: pirmasis dešimtmetis. Konstitucinis teisingumas ir teisės viešpatavimas*. Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2004, p. 29.

11 Favoreu, L. *Europe occidentale. Le contrôle juridictionnel des lois. Légitimité, effectivité et développements récents* (publié par Louis Favoreu et John-Anthony Jolowicz). Paris: Economica, Aix-en-Provence: PUAM, 1986, p. 65.

12 Favoreu, L., et al. *Droit constitutionnel*. 7e édition, Paris: Dalloz, 2004, p. 247–248.

jurisprudencija, ta gyvoji ir nuolat taikoma konstitucija, kaip tik ir turi užtikrinti konstitucinės dabarties ir ateities pusiausvyrą. Todėl konstitucinės jurisprudencijos evoliucija turi būti laipsniška ir besiremianti ankstesnėmis interpretacijomis, laipsniškais išskyrimais, išlyginimais.<sup>13</sup>

Konstitucinės jurisprudencijos nuolatinis sąlytis su socialine tikrove nereiškia oficialios konstitucinės doktrinos plėtotės tęstinumo ir nuoseklumo paneigimo. Priešingai, jurisprudencijos nuoseklumas visados yra konstitucinės kontrolės instituto funkcionavimo kokybės ženklas. „Tvirtinama, kad pagarba precedentui užtikrina stabilumą, apibrėžtumą, suderinamumą, perimamumą ir tuo pačiu leidžia visuomenei, valstybės tarnybos <...> planuoti savo elgesį.“<sup>14</sup> Taip laiduojamas teisinei valstybei būdingas teisinio saugumo principas.

### 3. Oficialios konstitucinės doktrinos plėtojimas ir koregavimas

Kartu turime nepamiršti, kad konstitucijos virtimas jurisprudencine konstitucija susijęs ir su tokia jurisprudencinei, teismo plėtojama, teisei būdingais pavojais. Evoluicionuodama kiekviena jurisprudencinė sistema gali tapti neaiški ir nestabili, ji gali blogai užtikrinti teisinį saugumą ir teisių garantijas.<sup>15</sup> Tuo labiau kad savo valinį sprendimą teismas gali grįsti socialinės tikrovės pokyčiais, o patikrinti, ar tie pokyčiai išties yra tokie svarbūs, – sunku, o kartais ir beveik neįmanoma.

Ar tas pačias konstitucines nuostatas galima vieną dieną aiškinti vienaip, o praėjus kiek laiko – kitaip? Ar tokiais atvejais piliečiai, visuomenė, valstybės institucijos netampa teisėjų savivalės aukomis? Juk Konstitucija yra vienintelis šalyje steigiamosios valdžios patvirtintas teisiškumo matas. Negi vieną dieną tas matas yra vienoks, o kitą dieną teismas savo aiškinimu gali jį pakeisti. Tokiu atveju subjektai, kurie anksčiau laikėsi konstitucinėje jurisprudencijoje išaiškintose atitinkamų konstitucinių nuostatų sampratos, tam pačiam teismui pakeitus ankstesnį aiškinimą gali atsidurti nepavydėtinoje padėtyje. Kaip tokius jurisprudencijos pakeitimus suderinti su universalaus konstitucinio teisinės valstybės

13 Zagrebelsky, G. Existe-t-il une politique jurisprudentielle de la Cour constitutionnelle italienne? *Les Cahiers du Conseil constitutionnel*. 2006, 20:133.

14 Barak, A. *Sudeiskoje usmotrenije*. Moskva: Norma, 1999, p. 314–315.

15 Rousseau, D. Une résurrection: la notion de Constitution. *Revue de droit public et de la science politique en France et à l'étranger*. 1990, p. 6.

principo elementais – teisiniu saugumu, teisiniu tikrumu. Teisinis saugumas yra „visų pirma teisinės tvarkos saugumo principas“<sup>16</sup>.

Kūrybiško konstitucijos aiškinimo kritikai kartoja: teisėjas – ne įstatymų leidėjas, kuris gali keisti įstatymu nustatytą reguliavimą. Teisėjas visados yra susaistytas teisės aktų teksto, ankstesnio teisės aiškinimo ir taikymo praktikos. Jis neturi teisinių taisyklių kūrimo laisvės. Jei Konstitucijos tekstas tas pats, o jo aiškinimas nuolat kinta, konstitucija tampa nestabilia ir neaiškia teise. Stabilumas – vienas konstitucinio reguliavimo bruožų. Todėl oficialios konstitucinės doktrinos, aiškinančios konstitucijos nuostatų turinį ir prasmę, pakeitimas iš tikrųjų reiškia konstitucijos pakeitimą. Ir nesvarbu, kad tai padaryta jurisprudencine forma. O konstituciniam teismui nepriklauso išvestinės steigiamosios valdžios funkcija.

Kritika rimta. Jurisprudencijos nuolatiniai keitimai kelia grėsmę teisei kaip kryptingai sistemai. Gal bandyti išvengti konstitucinės jurisprudencijos koregavimo? Gal jį būtų paprasčiausia uždrausti? Bet konstitucija iškart virstų sustingusia, negyva teise. Gal formaliai itin apsunkinti jurisprudencinio oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo procesą? Tačiau kokia procedūra garantuos siekiamą optimumą? Ar teismas nepradės „gudrauti“ ir nepasuks „slaptų“ ar „užmaskuotų“ korekcijų keliu?

Bet ar verta „kariauti“ su socialine tikrove? Teisės raidoje ir plėtojimui, ir patikslinimui ar pataisymui – sava vieta. Brandžių konstitucinių demokratijų patirtis patvirtina, kad toks koregavimas – neišvengiamas konstitucinės jurisprudencijos plėtojimo elementas. Šio teisinės tikrovės fakto negalima ignoruoti ar jį paneigti. Jeigu interpretavimo korekcijų negalima išvengti, būtina nustatyti koregavimo sąlygas, kurios neleistų nukrypti nuo konstitucijos interpretavimo kurso. Tai konstitucijos, konstitucingumo, ypač pagrindinių teisių srityje, stiprinimo kursas. Teismas, atvirai formuluodamas tokią doktriną, pasirodo esanti brandi, nebijanti atvirai žvelgti į teisinę tikrovę institucija. Tokios doktrinos formulavimas tik patvirtina, kad oficialios konstitucinės doktrinos koregavimas, laikantis iš konstitucijos kylančių sąlygų, nepaneigia konstitucinės tvarkos nuoseklios raidos.

Lyginamoji konstitucinė teisė tai patvirtina.

Niekas neginčija JAV Aukščiausiojo Teismo, kaip konstitucinės kontrolės institucijos, patirties ir autoriteto. JAV teismai susaistyti precedentų, tačiau pats Aukščiausiasis Teismas nėra besąlygiškai supančiotas *stare decisis* ir gali keisti konstitucinius precedentus. Žinoma, kai konstitucinei kontrolei daugiau nei du šimtmečiai, nesunku rasti jurisprudencijos koregavimo pavyzdžių. Kad ir JAV Aukščiausiojo Teismo praktikos pokyčiai segregacijos klausimais daugiau nei

16 Zimmer, W. Allemagne. Table ronde: Constitution et sécurité juridique. *Annuaire International de Justice Constitutionnelle*, t. XV –1999. Paris: Economica, Aix-en-Provence: PUAM, 2000, p. 97.

per šimtą metų, kai konstitucinis tekstas liko tas pats, tačiau jo aiškinimas pasikeitė iš esmės.<sup>17</sup> Teismas suvokė, kad sustabarėjęs aiškinimas būtų tik provokavęs socialinę krizę.

Europos šalių konstitucinėje jurisprudencijoje konstitucijos aiškinimo koregavimas irgi pripažįstamas. Oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo nevengia VFR Konstitucinis Teismas. Kitados diskutuota dėl Prancūzijos Konstitucinės Tarybos jurisprudencijos korekcijų (kad ir 1985 m. sausio 25 d. sprendimas, reiškiantis posūkį, lyginant su 1978 m. liepos 27 d. sprendimu, kuriuo atsisakyta kontroliuoti promulguotus įstatymus<sup>18</sup>) vertinimo. Italijos mokslinėje doktrinoje vertinant Konstitucinio Teismo praktiką suformuluotos „istorinio-evoliucinio“, arba „laikui adekvataus“ interpretavimo kategorijos.<sup>19</sup> Pasakytina, jog kai kuriose šalyse net įstatymų leidėjas tiesiogiai įstatyme įtvirtina nuostatas, numatančias konstitucinės jurisprudencijos koregavimo galimybes.<sup>20</sup>

Oficiali konstitucinė doktrina gali būti koreguojama įvairiais būdais. Kartais veikiama užmaskuotai, siekiant išvengti kaltinimų dėl teisėjų „savivalės“, dėl nepagarbos tautos aprobuotam konstitucijos tekstui ir kt. Kartais teismai vengia kaltinimų, kad taisoma anksčiau padaryta „klaida“ (o klaidos, net ir pripažintos, menkina teismo autoritetą). Net Ispanijos Konstitucinis Tribunolas, kuriam organinio įstatymo nuostatos, rodos, leistų koreguoti jurisprudenciją kuo atviriausiai, nelinkęs to viešinti.<sup>21</sup> Teismai renkasi įvairias taktikas. Neretai oficiali doktrina koreguojama laipsniškai. Kartais teismai sąmoningai „užmiršta“ kai kuriuos esamos doktrinos elementus. Arba ją papildo naujais elementais, kuriais faktiškai paneigiama iki tol buvusi prasmė, ir kt.

Jurisprudencinė teisė – nuolat besivystanti, nuolatos taikoma teisė. Teisė, kurioje teisės akte fiksuotos taisyklės susiduria su besikeičiančia socialine tikrove. O korekcijos – būtinas konstitucijos ir tikrovės suderinamumo užtikrinimo rezultatas. Ir jeigu negalima koregavimo išvengti, tai būtina aiškiai fiksuoti reikalavimus, kuriuos jis turi atitikti. Tai ir būtų pozityvus problemos sprendimas.

17 Žr.: Pactet, P. ; Mélin-Soucramanien, F. *Droit constitutionnel*. 27e édition mise à jour septembre 2008. Paris: Dalloz, 2008, p. 80.

18 Rousseau, D. *Droit du contentieux constitutionnel*. 7e édition, Paris: Montchrestien, 2006, p. 222–225.

19 Žr.: Pardini, J.-J. *Le juge constitutionnel et le « fait » en Italie et en France*. Paris : Economica, Aix-en-Provence: PUAM, 2001, p. 323.

20 Pagal Ispanijos 1979 m. Konstitucinio Tribunolo organinio įstatymo Nr. 2 nuostatas (13 str.) tuo atveju, kai Konstitucinio Tribunolo rūmai mano, jog būtina nutolti kokiui nors klausimu nuo ankstesnės Konstitucinio Tribunolo jurisprudencijos, šis klausimas pateikiamas spręsti visos sudėties Tribunalui plenarinėje sesijoje.

21 Fernandez Segado, F. Les revirements de la jurisprudence constitutionnelle en Espagne. *Les Cahiers du Conseil constitutionnel*. 2006, 20:123.



Konstitucijos aiškinimo stabilumą garantuoja principas: jeigu galima nekeisti interpretavimo – visados nekeiski. Būtina konstatuoti aplinkybes, kurios aiškiai parodytų, kad jurisprudencijos koregavimas ne tik pageidautinas, bet ir neišvengiamas.

Konstitucinėje jurisprudencijoje koregavimas papildo nuoseklią oficialios doktrinos plėtotę. Jurisprudencijos tęstinumas, jos nuoseklus plėtojimas – pagrindinė jurisprudencinės evoliucijos taisyklė. Jurisprudencijos koregavimas – išimtis, pateisinama vien atvejais, kai tai objektyviai neišvengiama. Išimties būtinumas visada turi būti racionaliai įrodytas, konstituciškai pateisintas. Jeigu tokių argumentų nėra ar jie nepakankami, veikia pagrindinė – tęstinumo užtikrinimo – taisyklė.

#### 4. Iš pradžių – faktinių oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo keliu

Būtų klaidinga manyti, kad iki Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimo oficialios konstitucinės doktrinos koregavimas buvo tik teorinė problema. Jeigu taip būtų buvę, greičiausiai jokios doktrinos apskritai nereikėtų. Konstitucinis Teismas reinterpretuodamas ankstesnę doktriną keletą kartų koregavo doktrinos nuostatas, tačiau sprendimų motyvuose tai nebuvo įvardijama kaip jurisprudencijos korekcijos. Tokių oficialios konstitucinės doktrinos pakoregavimą kartais pastebėdavo ir vertindavo konstitucinės justicijos instituto tyrinėtojai.<sup>22</sup>

Kodėl iki 2006 m. Teismas neįvardijo tokių veiksmų tuo, kuo jie yra iš tikrųjų, kodėl pasirinktas „tylusis“ koregavimo būdas?

Galima daryti keletą prielaidų. Pirmiausia, tos korekcijos – itin retos konstitucinės jurisprudencijos išimtys. Antra, Teismas laipsniškai mokėsi pasinaudoti įvairiais užsienio konstitucinės kontrolės praktikoje susiformavusiais teisiniais instrumentais. Trečia, doktrinos formavimas netinkamu laiku (kai jurisprudencinis klodas plonytis, kai konstitucinės kontrolės ypatumai net teisininkų bendruomenės menkai suprantami) labiau būtų kėlęs nereikalingą sumaištį, nei skatinęs teisinės praktikos raidą. Tuo labiau kad ir teisės moksle konstitucinės kontrolės įvairių teisinių instrumentų naudojimo tematika dar laukė savo eilės.

---

22 Žr.: Kūris, E. Konstitucija, konstitucinė doktrina ir Konstitucinio Teismo diskrecija. Iš *Konstitucijos aiškinimas ir jos tiesioginis taikymas. Baltijos ir Skandinavijos šalių konferencijos, vykusios 2002 m. kovo 15–16 d. Vilniuje, medžiaga*. Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2002, p. 18–19.

Apžvelkime bent keletą lietuviškos oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo pavyzdžių.

Tai asmenų lygybės principo<sup>23</sup> sampratos pokytis, kai nuo fiziniams asmenims taikomo konstitucinio principo sampratos (Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 3 d. nutarimas) pereita prie požiūrio, kad šis principas taikytinas ne tik fizinių, bet ir juridinių asmenų atžvilgiu (oficialios doktrinos „posūki“ žymi Konstitucinio Teismo 1996 m. vasario 28 d. nutarimas).

Kitas atvejis: savo veiklos pradžioje Konstitucinis Teismas prokurorus traktavo kaip teisminės valdžios dalį, vėliau laipsniškai ši doktrina buvo koreguojama, akcentuojant jiems tenkančių funkcijų specifiką. Pagaliau Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarime fiksuojama, kad jų funkcijos negalima tapatinti su teisminės valdžios įgyvendinimu. Šio instituto tolesnei plėtotei reikšmingos ir 2003 m. padarytos Konstitucijos 118 str. pataisos.

Konstitucinis Teismas savo veiklos pradžioje laikėsi pozicijos, jog negaliojančių įstatymų konstitucingumas netiriamas. Tokia išvada grįsta Konstitucinio Teismo įstatymu. Vėliau požiūris kito. Konstitucinis Teismas suformulavo oficialią konstitucinę doktriną, kad Konstitucinis Teismas turi pareigą išnagrinėti bendrosios kompetencijos teismo prašymą neatsižvelgdamas į tai, ar ginčijamas arba kitas teisės aktas galioja, ar ne. Tai sieta su asmens teisių apsauga. Tuo atveju, kai į Konstitucinį Teismą kreipiasi kitas subjektas (Seimas, Seimo narių grupė, Respublikos Prezidentas, Vyriausybė) Teismas turi teisę, bet ne pareigą išnagrinėti bylą dėl negaliojančio teisės akto teisėtumo.<sup>24</sup> Šis pavyzdys parodo ne tik požiūrio, bet ir požiūrio šaltinio pasikeitimą: pirminė teismo pozicija buvo grįsta įstatymu, o vėliau Teismas savo įgaliojimus išvedė iš Konstitucijos.

Pažymėtina, kad 2008 m. kovo 28 d. nutarime Konstitucinis Teismas šio klausimo oficialios konstitucinės doktrinos korekcijas aiškino kaip dviejų laipsniškai išryškėjusių prašymų priimtinumą Konstituciniame Teisme kryptiui suderinimą, diferencijuojant prašymų priimtinumą klausimų sprendimą pagal Konstitucijos 106 str. nurodytus subjektus, turinčius teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą

23 Teisinėje literatūroje Konstitucinio Teismo nutarimuose vartojamą kategoriją „asmenų lygybės principas“ siūloma pakeisti tikslesne: „asmenų lygiateisiškumo principas“ (žr.: Abramavičius, A. Asmenų lygiateisiškumo principo interpretavimas Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje. *Jurisprudencija*. 2006, 12 (90):42–50).

24 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugpjūčio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. vasario 4 d. nutarimu Nr. 120 „Dėl valstybei ar savivaldybėms nuosavybės teise priklausančių pastatų arba patalpų perdavimo už akcijas tvarkos“, patvirtintos valstybei ar savivaldybėms nuosavybės teise priklausančių pastatų arba patalpų perdavimo už akcijas tvarkos 3 punkto (1999 m. vasario 4 d. ir 2000 m. balandžio 14 d. redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 20 straipsnio 5 daliai (1998 m. gegužės 12 d. redakcija)“. *Valstybės žinios*. 2002. Nr. 82-3529.

(t. y. įtvirtino vienoki požiūrį į teismų, nagrinėjančių bylas, prašymus ir kiek kitoki požiūrį į kitų subjektų prašymus).

Ilgą laiką Konstitucinis Teismas nesprenė ir teisės spragų konstitucingumo klausimų. 1994 m. balandžio 21 nutarime, vertindamas Santuokos ir šeimos kodekso nuostatas, jis pažymėjo, kad santuokos registravimo subjektų nepaminėjimas jose vertintinas kaip teisės spraga, o Konstitucinis Teismas nesprenėžia teisės spragų klausimų.<sup>25</sup> Tik daug vėliau įsitvirtino konstitucinė doktrina, pagal kurią tuo atveju, kai įstatymuose (ar jų dalyse) nėra nustatytas tam tikras teisinis reguliavimas, Konstitucinis Teismas turi konstitucinius įgaliojimus tirti tų įstatymų atitiktį Konstitucijai tais atvejais, kai tuo, kad tas teisinis reguliavimas nėra nustatytas būtent tuose įstatymuose, gali būti pažeidžiami konstituciniai principai ir (arba) normos. Reikšmingi legislatyvinės omisijos<sup>26</sup> (t. y. tokios teisės spragos, kurią draudžia Konstitucija; ji reiškia, kad tame teisės akte atitinkamas teisinis reguliavimas nėra nustatytas, nors pagal Konstituciją (arba kuri nors kitą aukštesnės galios teisės aktą), privalo būti nustatytas būtent tame teisės akte) tyrimo ir vertinimo aspektai išdėstyti Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d. nutarime, 2003 m. gegužės 6 d., 2003 m. gegužės 13 d., 2004 m. balandžio 16 d. sprendimuose, 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime, 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendime.

Taigi oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo lietuviškų pavyzdžių turime. Juos apžvelgus nesunkiai galima išžvelgti tam tikrą kryptingumą: oficialios konstitucinės doktrinos koregavimu Teismas didino konstitucinių teisių ir laisvių apsaugą, stiprino konstitucinių vertybių garantijas. Ši kryptis visiškai atitinka konstitucinės justicijos raidos pasaulyje būdingas tendencijas.

25 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. balandžio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos santuokos ir šeimos kodekso 6 straipsnio antrosios dalies, 11 straipsnio ir 12 straipsnio antrosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 1994. Nr. 31-562.

26 Legislatyvinės omisijos sąvoką žiūrėkite Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendime (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas „Dėl teisenos byloje pagal pareiškėjo – Vilniaus miesto 3 apylinkės teismo prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalis (2002 m. sausio 24 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, ar Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymas (2000 m. rugpjūčio 29 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsniui, 30 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, taip pat ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 28 d. nutarimo Nr. 1494 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birželio 30 d. nutarimo Nr. 689 „Dėl teisėtvarkos, teisėsaugos ir kontrolės institucijų vadovaujančiųjų pareigūnų ir valdininkų darbo apmokėjimo“ dalinio pakeitimo“ 1 punktą neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 1 straipsniui, 5 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, nutraukimo“. *Valstybės žinios*. 2006. Nr. 88-3475).

## 5. Ar laikas koregavimo doktrinai?

Minėta, kad kol nėra Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje išplėtos Konstitucijos normos ir principus atskleidžiančios oficialios konstitucinės doktrinos, kol tokioje sistemoje atskleisti konstituciniai principai ir normos nėra tapę nuolatiniu ordinarinės teisės teisiškumo patikros matu, apie konstitucinių nuostatų sampratos korekcijas apskritai yra per anksti kalbėti.

Kiekviena doktrina yra tiek objektyvaus konstitucinės teisės raidos, tiek subjektyvių veiksnių poveikio rezultatas.

Kol Lietuvoje nesusiformavo išplėta, teisinės minties ir praktikos konsoliduota jurisprudencinė konstitucinė teisė, dėl vienos ar kitos nuostatos aiškinimo koregavimo didesnių problemų tarsi ir nekilo. Sukūrus brandžią oficialią konstitucinę doktriną nustatyti jos koregavimo pagrindus tapo svarbu ne tik mokslininkams, bet ir konstitucinės justicijos bylas sprendžiantiems teisėjams. Būtent jurisprudencinės konstitucijos susiformavimas ir yra objektyvi prielaida formuluoti minėtą doktriną, be kurios negalėtume kalbėti apie Teismo atskleistą visapusišką konstitucinės interpretacijos sampratą. Tokia doktrina svarbi ir teismo darbo pozīūriui. Konstitucinis Teismas, be jokios abejonės, nėra grynai „teorinė“ institucija.<sup>27</sup> Jo formuluojamos doktrinos turi padėti užtikrinti įgyvendinti Teismui tenkančią konstitucingumo teisės sistemoje užtikrinimo misiją.

Taigi pirmiausia turi būti aiškius teisinius kontūrus įgavęs koregavimo objektas. Tai gyva, nuolat taikoma išplėta jurisprudencinė konstitucija. Jos korekcijos – neišvengiama besikeičiančioje tikrovėje gyvuojančios teisės sistemos būtinybė. Tačiau prasmingos tik objektyviai būtinos, konstituciškai pagrįstos korekcijos.

Visos teisinės doktrinos parašytos konkrečių žmonių – teisininkų, kuriems būdinga tam tikra vertybių sistema, teisingumo suvokimas, teisės ir teismo veiklos samprata, žmogiškoji ir teisinė patirtis. Todėl doktrina gali atsirasti tik tuomet, kai Teismo sudėtis (bent jos dauguma) pripažįsta vienos ar kitos doktrinos formulavimo būtinumą, laiko tokį darbą prasmingu.

2006 m. (manau, ir kiek anksčiau) Konstitucinis Teismas buvo subrendęs tokiai doktrinai. Žinoma, galėtume spėlioti, gal kitokia teismo sudėtis apskritai nebūtų formulavusi šios doktrinos ar ją formuluodama būtų pabrėžusi kiek kitokius aspektus. Šiuo atveju svarbiau kitkas: kai yra prielaidos, anksčiau ar vėliau galima tikėtis postūmio.

---

27 Ponthoreau, M.-C. *Cultures constitutionnelles et comparaison en droit constitutionnel. Mélanges en honneur de Slobodan Milacic. Démocratie et liberté : tension, dialogue, confrontation.* Bruxelles: Bruylant, 2007, p. 236.

Oficialios konstitucinės doktrinos korekcijų doktrina reiškia siekimą apsaugoti jau konsoliduotą jurisprudencinę konstituciją nuo vidinių grėsmių. Konstitucinio Teismo galios slypi Konstitucijos interpretavime. Tačiau konstitucinį tekstą aiškina žmonės ir interpretacijos korekcijų galimybė ne tik užtikrina konstitucijos gyvybingumą, bet ir gali kelti grėsmes tolesnei jos raidai. Jurisprudencijos korekcijos ne visada gali reikšti pažangą.

Konsoliduotos sistemos apsauga susijusi ir teisinio saugumo principo užtikrinimu. Konstitucinėje jurisprudencijoje pabrėžta, kad teisinis saugumas, kaip teisinės valstybės principo elementas, reiškia ir tai, kad „turi būti užtikrintas jurisprudencijos tęstinumas“<sup>28</sup>. Šis reikalavimas privalomas ir pačiam Teismui. „Konstitucinis Teismas, sprenddamas analogiškas bylas, vadovaujasi ankstesnėse bylose suformuluota doktrina, atskleidžiančia konstitucijos turinį. Tirdamas įstatymų ir kitų teisės aktų (jų dalių) atitiktį Konstitucijai, Konstitucinis Teismas plėtoja savo ankstesniuose nutarimuose, kituose aktuose pateiktą Konstitucijos nuostatų sampratą, atskleidžiamas naujus, konkrečios bylos tyrimui būtinus Konstitucijoje nustatyto reguliavimo aspektus.“<sup>29</sup> Vėliau ši doktrinos nuostata iki 2006 m. kovo 28 d. pakartota ne kartą.<sup>30</sup>

28 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. liepos 12 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo 4 straipsnio 1 ir 2 dalių, 5 straipsnio 1 ir 3 dalių, 7 straipsnio 3 dalies 1 punkto, 4, 5 ir 6 dalių, šio įstatymo priedėlio II skirsnio, Lietuvos Respublikos 2000 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo 6 priedėlio, Lietuvos Respublikos 2000 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimo įstatymo 9 straipsnio, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 29 d. nutarimo Nr. 499 „Dėl valstybinės valdžios, valstybės valdymo ir teisėsaugos organų vadovų bei kitų pareigūnų laikinos bandomosios darbo apmokėjimo tvarkos“, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birželio 24 d. nutarimo Nr. 666 „Dėl Lietuvos Respublikos teismų teisėjų, prokuratūros sistemos ir Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento pareigūnų bei kitų darbuotojų darbo apmokėjimo“, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 28 d. nutarimo Nr. 1494 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birželio 30 d. nutarimo Nr. 689 „Dėl teisėtarkos, teisėsaugos ir kontrolės institucijų vadovaujančiųjų pareigūnų ir valdininkų darbo apmokėjimo“ dalinio pakeitimo“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2001. Nr. 62-2276.

29 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 86, 87 straipsnių papildymo bei pakeitimo ir įstatymo papildymo 88<sup>1</sup> straipsniu įstatymo 4 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 11 d. nutarimo Nr. 457 „Dėl Vilniaus apskrities viršininko atleidimo“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai bei Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 9 straipsnio 1 daliai“. *Valstybės žinios*. 2003. Nr. 53-2361.

30 Žr.: Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. vasario 13 d. sprendimą, 2004 m. gruodžio 13 d., 2006 m. kovo 14 d. nutarimus.

Konstitucijos interpretavimo koregavimo ribas būtina apibrėžti, kad ir esami, ir būsimi Konstitucinio Teismo teisėjai matytų savo laisvės ribas. Aišku, tai, ką nustatė vienos epochos teisėjai, nereiškia, kad vėliau kiti šios doktrinos negalės koreguoti. Tačiau toks koregavimas bus galimas tik atsižvelgus į jau užfiksuotas oficialios konstitucinės doktrinos korekcijų taisykles.

Teisinio reguliavimo, teisinės praktikos, teisinės sąmonės pokyčiai atkūrus nepriklausomybę Lietuvoje – plika akimi pastebimi. Tiesa, įvairiose srityse pasikeitimų laipsnis yra nevienodas. Tyrinėtojai pastebi, kad Konstitucinis Teismas per keliolika aktyvios veiklos metų įtvirtindamas konstitucijos, nuolat taikomos aukščiausiosios teisės – svarbiausio teisiškumo mato, sampratą, neabejotinai nutolo nuo bendro teisinės sąmonės ir teisinės praktikos konteksto. Senosios mokyklos „mokiniam“ išplėtotą konstitucinę jurisprudenciją nelengvai suprantama (todėl nereikėtų stebėtis ir jų kritiniu požiūriu). Todėl suprantamas naujos teisės kūrėjų siekis ją apsaugoti ne tik nuo išorinių, bet, kaip minėta, ir nuo vidinių grėsmių.<sup>31</sup> Juk užtenka per keletą metų Teismą papildyti „teisiniais dinosaurais“ ar kitokiais „teisiniais revanšistais“, ir gali tikėtis, kad taip puoselėta ir nelengvai plėtotą konstitucinę sistemą bus jeigu ne sugriauta, tai esmingai susilpninta. Teismai apskritai linkę saugoti konsoliduotas jurisprudencines sistemas. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas – jokia išimtis.

Konstitucinis Teismas, formuluodamas koregavimo doktriną, pasirinko pačią neutraliausią terminiją. Oficialios konstitucinės doktrinos pakeitimui pasirinkta kukli „koregavimo“ kategorija, kuri reiškia taisyumą, patikslinimą. Teismui tikrai niekas nekliudė oficialios konstitucinės doktrinos pokyčius vadinti tiesiog „keitimu“. Šią kategoriją lengviau sieti su teisėjų valia. Konstitucinis Teismas, dėl šiai institucijai apskritai būdingo racionalaus atsargumo, vartojama sąvoka nenorėjo akcentuoti keitimo, todėl pasirinktas tarptautinis žodis „koregavimas“, reiškiantis ir taisyumą, ir patikslinimą. Koregavimo rezultatus turime vadinti korekcijomis. Tinkamas terminų parinkimas irgi svarbus ne vienu aspektu.

## 6. Koks oficialios konstitucinės doktrinos korekcijų vertinimas prasmingas?

Pirma mintis: taisomos klaidos, vadinasi, anksčiau teismas padarė klaidą.<sup>32</sup> Teisėjai anaip tol nėra neklystantys žmonės – todėl klaidos neišvengiamos. Ir jei-

31 Konstitucinio Teismo pirmininko (2002–2008 m.) E. Kūrio požiūris: „Svarbiausia statant šį didžiulį pastatą – konstitucinę jurisprudenciją – negriauti pamatų“ (Beniušis, V. E. *Kūris: primityvi politika manęs nedomina*. ELTA [interaktyvus]. 2008 m. kovo 20 d. [žiūrėta 2008-12-14]. <[http://www.lrkt.lt/APublikacijos\\_20080320b.html](http://www.lrkt.lt/APublikacijos_20080320b.html)>.

32 Teisine tematika rašantieji žurnalistai dažnai kartoja klausimą: Ar Konstitucinis Teismas nesuklydo? (Tokio klausimo pavyzdys: Pečeliūnienė, L. Politinius gaisrus padeda gesinti ir Konstitucinis Teismas. *Valstiečių laikraštis* [interaktyvus]. 2007 m. spalio 23 d. [žiūrėta 2008-12-14]. <[http://www.lrkt.lt/APublikacijos\\_20071023a.html](http://www.lrkt.lt/APublikacijos_20071023a.html)>.

gu klaida padaryta, ją būtina ištaisyti. Bet „klaidų“<sup>33</sup> samprata konstitucinėje teisėje ne tokia jau paprasta.

Konstitucinis reguliavimas prasmingas tiek dabarties, tiek ir ilgalaikės perspektyvos požiūriu. Konstituciją galima nagrinėti tiek kaip tam tikru metu galiojančią teisę, tiek ir kaip tam tikro laikotarpio ar epochos teisę. Iš čia – statinio ir dinaminio požiūrių į konstitucinę sistemą galimybė. Oficialus konstitucijos aiškintojas neturi išleisti iš akių abiejų minėtų aspektų. Neužtenka, kad sprendimas būtų neprikiaštingas teisės dabarties požiūriu. Pusiausvyros tarp dabarties ir ateities perspektyvos užtikrinimas – itin svarbus dalykas.

Tik iš pirmo žvilgsnio Konstitucijos interpretavimo korekcijas galima sieti su pastebėtų klaidų taisymu. Ir toks teiginys paprastai aiškinamas taip: jei teismas koreguoja savo paties sukurtą doktriną, tai tokiu veiksmu jis pripažįsta, kad anksčiau teisėje jurisprudencijoje Konstitucija buvo aiškinta ne visai tinkamai.

Tai vienpusis požiūris. Konstitucinės jurisprudencijos „klaidų“ įvardijimas yra beprasmiškas priimant sprendimą veikiančios teisės sistemos požiūriu. Juk konstitucinio teismo interpretacijos ir suteikia galutinį pavidalą galiojančiai konstitucinei teisei. Išaiškintos konstitucijos privalo paisyti valstybės institucijos, pareigūnai, teismai, fiziniai ir juridiniai asmenys. Privalomai aukščiausiai norminei tikrovei vertinti „klaidos“ (taip pat „neklaidingumo“) kategorija apskritai netaikytina. Tiesiog tokia yra konstitucijos nuostatų samprata, saistanti teisės subjektus.

Tačiau istoriniu požiūriu vertinant konstitucinės kontrolės instituto raidą būtina atsižvelgti į oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo faktus. Būtent korekcijos ir parodo, kaip kartais nelengva apčiuopti teisės raidos kryptį. Tokie retrospektyviniai jurisprudencijos tyrimai prasmingi. Konstitucinis teismas iš galimų interpretavimo variantų ne visada pasirenka patį perspektyviausią ilgalaikės perspektyvos požiūriu. Aiškinant Konstituciją neužtenka matyti vien teisės dabartį. Konstitucija, kaip ilgalaikė teisė pagal savo prigimtį, kelia papildomus reikalavimus savo interpretavimui. Dviejų aspektų matymas yra dar vienas bruožas, skiriantis konstitucinę interpretaciją nuo ordinarinės teisės interpretacijos. O paaiškėjus, kad sprendimas buvo kiek vienpusiškas, būtina atkurti konstitucinės dabarties ir ateities pusiausvyrą. Tai daroma koreguojant oficialią konstitucinę doktriną.

---

33 Šiuo klausimu siūlau skaityti: Mesonis, G. Konstitucinio Teismo „klaidų“ beieškant. *Veidas [interaktyvus]*. 2007. Nr. 20 [žiūrėta 2008-12-14]. <[http://www.lrkt.lt/APublikacijos\\_20070521a.html](http://www.lrkt.lt/APublikacijos_20070521a.html)>.

## 7. Šiek tiek apie oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo sąlygas

Minėta, kad tęstinumas – pagrindinė jurisprudencinės teisės raidos taisyklė. Jurisprudencijos koregavimas – tik išimtis. Todėl teismai, formuluodami korekcijų priimtinumo kriterijus, tikisi, kad jų taikymas neleis atsirasti atsitiktiniams, savavališkiems nukrypimams. Nustatant oficialios konstitucinės doktrinos korekcijas pateisinančias sąlygas bandoma užkirsti kelią tokiai teisinei kūrybai, kurios rezultatas būtų konstitucinę sistemą ardanti anomalija. Tokios sąlygos yra konstitucinės sistemos savisaugos priemonė.

Oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo sąlygų nustatymas – reakcija į galimas grėsmes. Konstitucinio Teismo teisėjai negali nejausti pačios jurisprudencinės teisės prigimtyje glūdinčios grėsmės. Laiku pakeista konstitucinės sistemos plėtotės kryptis, jurisprudenciniai „zigzagai“ – grėsmė teisiniam nuoseklumui ir saugumui. Tokiais veiksmais galima sumenkinti ir pačios konstitucijos, kaip aukščiausios teisinės tvarko, autoritetą.

Modernių konstitucijų kūrėjams teisės sistemoje rūpi užtikrinti konstitucijos viršenybę. Todėl konstitucijoje įtvirtinama konstitucinė kontrolė. Konstitucinių teismų teisėjams rūpi apsaugoti išplėtotą jurisprudencinę sistemą. Todėl formuluojama jurisprudencijos korekcijų doktrina.

Korekcijų doktrina – apsauga nuo teismo vidinės savivalės. Apsauga nuo norinčių iš naujo perrašyti tai, kas jau buvo suformuluota ankstesnėje jurisprudencijoje, kitaip aiškinti tai, kas jau buvo išaiškinta anksčiau. Tik kitų teisėjų. Korekcijų doktrina traktuojama kaip užkarda arogantiškiems teiginiams apie visišką teisėjų laisvę teikti kokią tik nori prasmę konstitucinėms nuostatom.

Todėl ir reikalinga korekcijų doktrina, pripažįstanti korekcijų galimybę, bet laikantis paties teismo suformuluotų sąlygų. Teismas, nubrėžęs koregavimo sąlygas, pats privalo jų laikytis. Kitaip doktrina beprasmė.

Tie koregavimo barjerai ar kriterijai brėžiami įvairiomis teisinėmis technikomis. Svarbiausia, kad visais atvejais pabrėžiamas objektyvus korekcijos būtinumas, svarba nustatyti jos teisinį pagrindimą. M. Fromontas analizuodamas konstitucinę kontrolę Vokietijoje nurodo, kad Federalinis Konstitucinis Teismas gali modifikuoti savo jurisprudenciją tik išdėstęs argumentus, pateisinančius tokį pakeitimą.<sup>34</sup>

34 Žr.: Fromont, M. Les revirements de jurisprudence de la Cour fédérale d'Allemagne. *Les Cahiers du Conseil constitutionnel*. 2006, 20:110 (M. Fromont remiasi V. Zippelius/Würtenberger, *Deutsches Staatsrecht*, 51<sup>e</sup> éd., Munich, p. 61).



Teismo sprendimas visados turi būti motyvuotas. Konstitucinės justicijos institucijų sprendimų motyvavimo laipsnis apskritai ypač didelis.<sup>35</sup> Galima teigti, kad jurisprudencijos koregavimui pagrįsti būtina nustatyti dar griežtesnius reikalavimus, suformuluoti svarbiausius jų kriterijus.

„Taip, pavyzdžiui, JAV Aukščiausiasis Teismas numatė nemažai kriterijų, kurie jam leidžia nustatyti siekiamo pakeitimo kainos ir teikiamų pranašumų pusiausvyrą.“<sup>36</sup> Senoji ir naujoji jurisprudencijos turi būti kruopščiai įvertintos laikantis šių reikalavimų. Išvada dėl jurisprudencijos pakeitimo galima tik pasvėrus visus interesus, atlikus jo visų pranašumų ir nepageidaujamų padarinių suvestinę, ir tik tuo atveju, kai argumentai už keitimą akivaizdžiai nusveria.

Panašius argumentus dėstė ir Izraelio Aukščiausiojo Teismo pirmininkas A. Barakas. Jo nuomone, naujo precedento sukūrimas kelia pareigą patikrinti, ar teisingesnės taisyklės pranašumai viršys žalą, kilusią dėl žlugusių lūkesčių. Teisėjų pasirinkimas turi būti racionalus ir tik tuo atveju, kai privalumai aiškiai nusvers žalą, rinktis naujovę. Pusiausvyros ar neaiškumo atveju prioritetą teikiama stabilumui.<sup>37</sup>

## 8. Oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo paskatų klausimas

Kas skatina teisėjus koreguoti ankstesnę jurisprudencijos kryptį? Kodėl jie keičia konkrečių konstitucinių nuostatų aiškinimą? Ir ar tokios korekcijos – netikėtos, ar jas galima numatyti?

Oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo *paskatų* šaltinis vienas – socialinė tikrovė: pasikeitęs bendras visuomenės būvis, pakitę santykiai, kitas teisinės sąmonės lygis. Kas lemia teisėjų apsisprendimą koreguoti ankstesnį teismo požiūrį? Tai itin sudėtinga, iš esmės netyrinėta problema. Todėl aptarsime tik vieną kitą tokių paskatų kelią.

Taigi, kas gali versti teisėjus koreguoti ankstesnį Konstitucijos aiškinimą.

Pirmiausia – koregavimo paskata gali atsklisti „iš viršaus“. Tai Konstitucijos pataisos. Šiuo atveju oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo Konstitucinio Teismo teisėjų verčia imtis išvestinis steigiamosios valdžios sprendimas.

35 Mastor, V. *Essai sur la motivation des décisions de justice. Pour une lecture simplifiée des décisions des Cours constitutionnelles*. Annuaire International de Justice Constitutionnelle, t. XV–1999, Paris: Economica, Aix-en-Provence: PUAM, 2000, p. 40.

36 Di Mano, Th. Les revirements de jurisprudence du juge constitutionnel. *Les Cahiers du Conseil constitutionnel*. 2006, 20:103.

37 Barak, A. Sudeiskoje usmotrienijie. Moskva: Norma, 1999, p. 348.

Galimi ir iš kitur sklindantys postūmiai. Tai kelių teisinių erdvių, darančių įtaką nacionalinių konstitucinių teisėjų apsisprendimui, poveikis.

Pirmoji tokia erdvė – Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija. Jeigu pasikeitė kokios nors šio teismo taikomos konvencijoje (analogiškos teisės įtvirtintos ir Europos šalių konstitucijose) fiksuotos pagrindinės teisės samprata, jei ji papildyta naujais elementais ar nustatyta nauja šios teisės ir kitų teisių pusiausvyra, didelė tikimybė, kad ir konstituciniai teismai koreguos ankstesnę jurisprudenciją. Europos Žmogaus Teisių Teismo autoritetas, pagarba europiniams žmogaus teisių standartams skatina nacionalinius konstitucinius teismus neatsilikti.

Bendrijų Teisingumo Teismas – dar vienas naujų teisinių sprendimų šaltinis. Nacionalinės ir Europos Sąjungos teisių sandūroje neišvengta abipusio poveikio. Nacionaliniai konstituciniai teismai nelinkę konfliktuoti ir dažniausiai savo doktriną formuoja atsižvelgdami į Teisingumo Teismo jurisprudenciją. Taip šios novacijos persikelia į nacionalinę teisinę erdvę ir kartais virsta oficialios konstitucinės doktrinos korekcijomis.

Kitų šalių (ypač Europos) konstitucinės jurisprudencijos poveikis taip pat gali lemti nacionalinės jurisprudencijos pokyčius. Lietuvos konstitucinė sistema – europinės teisinės civilizacijos reiškinys. Todėl suprantamas noras žengti su visais koja kojon, perimti kitų šalių konstitucinės justicijos patirtį. Europos konstituciniame pasaulyje neretas „grandininės reakcijos“, kai kokią nors, tarkime, VFR ar Italijos konstitucinės jurisprudencijos, naujovę perima kitų šalių konstituciniai teismai, kartais ir koreguodami savo ankstesnę jurisprudenciją.

Ir kitų nacionalinių teismų sprendimai, įtikinantys konstitucinį teismą, gali būti postūmis keisti konstitucinę jurisprudenciją.

Pagaliau neturime pamiršti ir mokslinės doktrinos poveikio. Teisinės minties erdvėje sklindančios naujos idėjos kartais atkeliauja kaip paskata koreguoti ankstesnius teismo sprendimus.

Doktrinas kuria žmonės. Lietuvos konstitucinėje sistemoje, ypač kol nebuvo teisėjo atskirosios nuomonės instituto, sunku nustatyti konkrečių siūlyimų autorinius. Galima tik spėlioti. Konstitucinių teismų teisėjai neretai yra ir teisės mokslininkai. Jų rašinių analizė irgi gali padėti atrasti vidines naujo požiūrio ištakas.

Impulsai savaime nereiškia oficialios konstitucinės doktrinos pokyčių. Korekcija konkretus impulsas virs tik tuomet, kai teismas pasiruošęs į jį reaguoti. Tokį pasiruošimą lemia teisėjų (kiekvieno atskirai ir jų visumos) teisinės pažiūros, gyvenimo patirtis, teisinė praktika.

## 9. Konstitucijos nuostatų interpretavimo koregavimas pasikeitus Konstitucijos tekstui

Iš pirmo žvilgsnio – tai mažiausiai problemiškas klausimas. Bent teoriniu požiūriu. Konstitucijos tekstas keičiamas dažniausiai vienu tikslu – pakeisti jame

įtvirtintą teisinį reguliavimą. Priešingu atveju pati konstitucijos pataisų operacija beprasmė, nebent siekta vien suvienodinti ar sumoderninti terminiją.

Ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2006 m. kovo 28 d. nutarime oficialios konstitucinės doktrinos koregavimą pirmiausia sieja su Konstitucijos pataisomis.

Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad įsigaliojus Konstitucijos pataisai, kuria pakeičiama kuri nors iš tų Konstitucijos nuostatų, kurias aiškinant buvo suformuota ankstesnė oficiali konstitucinė doktrina, Teismas gali konstatuoti, ar aiškinant Konstituciją dar galima remtis (ir koku mastu) ankstesnių Konstitucijos nuostatų pagrindu Konstitucinio Teismo suformuota oficialia konstitucine doktrina, taip pat ar ja jau negalima remtis (ir koku mastu).

Prisimintina, kad konstitucinės normos ir principai sudaro darnią sistemą. Konstitucinis Teismas yra ne kartą konstatavęs, kad negalima Konstitucijos aiškinti taip, kad būtų iškreipta arba paneigta kurios nors konstitucinės nuostatos prasmė, kuri nors Konstitucijoje įtvirtinta, jos ginama ir saugoma vertybė. Taip būtų iškreipta viso Konstitucinio Teisinio reguliavimo esmė, pažeista konstitucinių vertybių pusiausvyrą.

Atsižvelgdamas į ką tik išdėstytus argumentus Konstitucinis Teismas padarė dar vieną svarbią išvadą: oficiali konstitucinė doktrina gali būti pakoreguota ir tada, kai yra padaroma tokia Konstitucijos pataisa, kuria yra iš esmės pakoreguojamas visuminio konstitucinio reguliavimo turinys, nors būtent ta Konstitucijos nuostata, kurią aiškinant tam tikru konstitucinio teisinio reguliavimo klausimu buvo suformuota ankstesnė oficiali konstitucinė doktrina, formaliai ir nepakeista. Tokiais atvejais Konstitucinis Teismas gali konstatuoti, ar aiškinant Konstituciją dar galima remtis (ir koku mastu) ankstesne oficialia konstitucine doktrina (ir kaip visuma, ir kiekvienu atskiru konstitucinio teisinio reguliavimo klausimu), ar ja jau negalima remtis (ir koku mastu).<sup>38</sup>

## 10. Doktrinos nuostatų suderinimas ar jų koregavimas?

Sugretinus atskiras pradinio (beje, kartais ir vėlesnio) Konstitucinio Teismo veiklos etapo oficialios konstitucinės doktrinos nuostatas ir jas vertinant atsietai gali pasirodyti, kad jos tą patį dalyką aiškina skirtingai ir todėl laikytinos konkuruojančiomis. Ką daryti? Ir ar šiuo atveju reikia imtis koreguoti oficialią konstitucinę doktriną?

---

38 Žr.: Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. kovo 28 d. nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 12 punkto 4 papunktį.

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad oficiali konstitucinė doktrina yra formuojama laipsniškai ir nuosekliai, ankstesniuose Konstitucinio Teismo aktuose atskleistus tos doktrinos elementus papildant naujais. Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarime pažymėta, kad dėl to apskritai nėra neįmanoma, kad Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje tam tikru metu (t. y. ypač Konstitucinio Teismo veiklos pradžioje) būtų ir tokių oficialių konstitucinių doktrinos nuostatų (doktrinos fragmentų arba užuomazgų), kurios sugretintos, bet vertinamos atsietais nuo viso oficialaus konstitucinio doktrinos konteksto (ypač jeigu atitinkamu konstitucinio teisinio reguliavimo klausimu nėra suformuotos išsamesnės, platesnės oficialios konstitucinės doktrinos) ir (arba) bendrųjų teisės principų gali būti traktuojamos kaip konkuruojančios.<sup>39</sup>

Todėl tokia (tikra ar tariama) oficialių konstitucinių doktrinos nuostatų konkurencija yra pašalinama toliau aiškinant ir naujose bylose plėtojant Konstitucijos nuostatų sampratą, randant racionalų jų suderinimą. Tokio suderinimo nereikėtų laikyti tikru oficialios konstitucinės doktrinos koregavimu.

## 11. Kas gali koreguoti oficialią konstitucinę doktriną?

Oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo klausimas, kaip ir kiekvienas kitas konstitucinės teisės teorijos ar praktikos klausimas, gali būti mokslinių, publicistinių ar kitokių svarstymų objektas. Apie galimas korekcijas gali diskutuoti ir valstybės veikėjai.<sup>40</sup> Tačiau kiekvienu tokiu atveju, kad ir kas keltų panašų klausimą, turime prisiminti, jog vienintelis oficialus Konstitucijos aiškintojas, kurio jurisprudencijoje suformuluota konstitucinių normų ir principų samprata įpareigoja visus teisės subjektus (tiek valstybės institucijas, pareigūnus, tiek fizinius ir juridinius asmenis, taip pat teismus) yra Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Taigi jam vieninteliui priklauso ir oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo monopolis. Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarime konstatuota, kad „toks Konstitucijos nuostatų sampratos ir oficialių konstitucinių doktrininių nuostatų reinterpretavimas, kai oficiali konstitucinė doktrina yra pakoreguojama, yra išimtinė Konstitucinio Teismo kompetencija“<sup>41</sup>.

39 Žr.: Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. kovo 28 d. nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 12 punkto 5 papunktį.

40 Tokio svarstymo pavyzdys galėtų būti 2009 m. pradžioje Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto narių diskusijos dėl kreipimosi į Konstitucinį Teismą, tikintis, kad Konstitucinis Teismas, praėjus dešimčiai metų ir pasikeitus geopolitinei, ekonominei ir socialinei padėčiai, naujai išaiškintų oficialias konstitucines doktrinos nuostatas dėl vardų ir pavardžių rašymo asmens dokumentuose (žr.: Ramelienė, R. Tapatybė peržengia abėcėlės rades. *Lietuvos žinios*. 2009, Nr. 9 (12236), p. 3).

41 Žr.: Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. kovo 28 d. nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 12 punkto 3 papunktį.

## 12. Pagal kokius kriterijus vertinamas oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo būtinumas?

Pirmiausia Konstitucinis Teismas 2006 m. kovo 28 d. nutarime pabrėžė bendrus reikalavimus jurisprudencijos koregavimui, kuris galimas tik tais atvejais, kai:

- a) tai yra neišvengimai, objektyviai būtina,
- b) konstituciškai pagrindžiama ir pateisinama.

Jeigu šių aplinkybių nėra – joks oficialios konstitucinės doktrinos koregavimas negalimas. Kitokie veiksniai (Teismas juos įvardijo „atsitiktiniais (teisės atžvilgiu) veiksniais“) negali lemti tokių korekcijų.

Konstitucinio Teismo nutarime pažymėta, kad oficialios konstitucinės doktrinos koregavimą gali lemti tik tokios aplinkybės kaip:

- būtinumas didinti galimybes įgyvendinti asmenų prigimtines bei įgytąsias teises ir teisėtus interesus,
- būtinumas labiau apginti, apsaugoti Konstitucijoje įtvirtintas vertybes,
- poreikis sudaryti palankesnes sąlygas įgyvendinti Konstitucijoje deklaruotus lietuvių tautos siekius, kuriais grindžiama pati Konstitucija,
- būtinumas plėsti konstitucinės kontrolės šalyje galimybes, idant būtų garantuojamas konstitucinis teisingumas, užtikrinta, kad nė vienas teisės aktas (jo dalis), prieštaraujantis aukštesnės galios teisės aktams, neturėtų imuniteto būti pašalintas iš teisės sistemos.

Konstitucinio Teismo išdėstytų aplinkybių sąrašas nėra baigtinis, tačiau išvardyti pavyzdžiai leidžia suprasti, kokios rūšies tokios aplinkybės pateisintų oficialios konstitucinės doktrinos korekcijas.

Konstitucinis Teismas, siekdamas kuo tiksliau apibrėžti aplinkybes, kurios pateisintų korekcijas, kartu nurodė ir kokie oficialios konstitucinės doktrinos koregavimai yra negalimi ir konstituciškai neleistini. Tai būtų atvejai:

- kai yra pakeičiama Konstitucijoje įtvirtinta vertybių sistema,
- paneigiamas vertybių suderinamumas,
- sumažinamos Konstitucijos viršenybės teisės sistemoje apsaugos garantijos,
- paneigiama Konstitucijos, kaip vientiso akto, darnios sistemos samprata,
- sumažinamos Konstitucijoje įtvirtintos asmens teisių ir laisvių garantijos,
- pakeičiamas Konstitucijoje įtvirtintas valdžių padalijimo modelis.

Taigi Teismas tokiais oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo vertinimo kriterijais tarsi apsaugojo doktriną iš dviejų pusių (tiek fiksuodamas, kada pagal Konstituciją galimas koregavimas, tiek kada jis neleistinas).

Dar viena Konstitucinėje jurisprudencijoje numatyta pareiga Teismui: kiekvienas tokios oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo atvejis turi būti deramai, t. y. aiškiai ir racionaliai, argumentuojamas atitinkamame Konstitucinio Teismo akte.

Atrodo, galima teigti, kad Lietuvos Konstitucinis Teismas pasirinko gana originalų būdą apibrėžti oficialios konstitucinės doktrinos korekcijų galimumą: pirmiausia jis nustatė bendrus reikalavimus koregavimui (t. y. būtinumą išsiaiškinti, ar koregavimas yra neišvengiamai, objektyviai būtinas, konstituciškai pagrįdžiamas ir pateisinamas), tada suformulavo kriterijų sistemą, pagal kurią galima spręsti, ar oficialios konstitucinės doktrinos koregavimas yra galimas, ar ne.

### 13. Ar Teismo sudėties pasikeitimas pateisina oficialios konstitucinės doktrinos koregavimą?

Lietuviškoje konstitucinėje jurisprudencijoje pabrėžta, jog oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo negali lemti atsitiktiniai veiksniai. Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarime nurodyta, kad oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo negali lemti vien Konstitucinio Teismo sudėties pasikeitimas.

Atkreipkite dėmesį į žodį „vien“. Jis reiškia, kad Teismo sudėties pasikeitimas negali lemti oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo. Suprantama, kad Konstitucinio Teismo sudėties pasikeitimas – ne parlamento sudėties pasikeitimas po rinkimų. O tokie politiniai pasikeitimai visados reiškia ir politikos vektorių kaitą. Svarbu, kad būtų laikomasi konstitucijos, o kokia politika (liberali, socialdemokratinė, konservatyvi ar kitokia) bus vykdoma, lems parlamentinę daugumą. Tačiau Konstitucinio Teismo sudėties pokyčių negalima lyginti su politinės institucijos sudėties pokyčiais. Teisėjai jokių politinių programų nevykdo. Kokios sudėties Teismas bebūtų, jam tenka viena misija – užtikrinti Konstitucijos viršenybę teisės sistemoje. Teismo sudėties pokyčiai neturi daryti įtakos konstitucinės kontrolės įgyvendinimui. Kitaip Konstitucinis Teismas būtų ne teisminė, o politinė institucija.

Žinoma, kartais Teismo sudėties pasikeitimas susijęs su nauja teismine filosofija, nauju teisiniu požiūriu. Tai daro įtaką ir jurisprudencijai. Bet ir šiuo atveju turime suprasti, kad ne formalūs teismo sudėties pokyčiai, bet konstitucines permainas skatinančios teisės sampratos įsitvirtinimas lems oficialios konstitucinės doktrinos koregavimą.

Teisinėje literatūroje minima, kokią įtaką konstitucinės jurisprudencijos novacijoms turėjo teismų pirmininkų pažiūros. Žinomiausi pavyzdžiai – J. Marshallas, E. Warrenas, L. Sólýomas ar A. Barakas. Be jokios abejonės, konstitucinių teismų pirmininkai – ne prezidentai ar politinių jėgų lyderiai ir jokių savo programų jie

nevykdo. Kiekvienu atveju lemia tik pirmininko autoritetas, jo sugebėjimas įtikinti teisėjus.

## 14. Konstitucijos, kaip teisinės realybės, stabilumo reikšmė

Neginčijama aksioma, nesyk pakartota konstitucinėje jurisprudencijoje: Konstitucija, kaip aukščiausioji teisė, turi būti stabili<sup>42</sup>. Konstitucijos stabilumas traktuojamas kaip didžiulė teisinė vertybė.

Tai suponuoja konstitucinio akto teksto stabilumą. Tačiau konstitucija kaip teisinė realybė – ne vien konstitucinis aktas, bet ir oficiali konstitucinė doktrina, formuojama Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje. Jai taip pat taikytinas stabilumo reikalavimas.

Oficialios konstitucinės doktrinos tolesnis aiškinimas ir plėtojimas – nuolatinė Konstitucinio teismo funkcija. Ją vykdant neišvengiamos ir oficialios konstitucinės doktrinos korekcijos. Konstitucinės doktrinos plėtojimas ir jos neišvengiamas koregavimas, Teismo nuomone, leidžia konstitucinėje jurisprudencijoje atskleisti giluminį Konstitucijos potencialą nekeičiant jos teksto ir šiuo atžvilgiu pritaikyti Konstituciją prie socialinio gyvenimo pokyčių, nuolat kintančių visuomenės ir valstybės gyvenimo sąlygų, užtikrinti Konstitucijos, kaip visuomenės ir valstybės gyvenimo teisinio pagrindo, gyvybingumą.

Tokia oficialios konstitucinės doktrinos formavimo ir plėtojimo samprata leido Teismui padaryti tokią išvadą: „Naujose konstitucinės justicijos bylose priimtuose Konstitucinio Teismo aktuose toliau aiškinant ir plėtojant, *inter alia* reinterpretuojant, oficialias konstitucines doktrininės nuostatas, taip pat ir taip, kad oficiali konstitucinė doktrina yra pakoreguojama, yra skatinama nedaryti intervencijos į Konstitucijos tekstą tada, kai tokia intervencija nėra teisiškai būtina. Šitaip yra prisidedama prie Konstitucijos teksto, kartu ir konstitucinės santvarkos, stabilumo užtikrinimo.“<sup>43</sup>

## 15. Oficialios konstitucinės doktrinos korekcijų padarinių problema

Vertinant teisinį reiškinį būtina atsižvelgti tiek į teigiamus, tiek į neigiamus aspektus.

42 Žr.: Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d., 2006 m. kovo 14 d. ir 2006 m. kovo 28 nutarimus.

43 Žr.: Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. kovo 28 d. nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 13 punktą.

Oficialios konstitucinės doktrinos koregavimas – vienas iš konstitucijos gyvybingumo, jos sugebėjimo prisitaikyti besikeičiančioje tikrovėje užtikrinimo būdų. Kartu nepamirškime ir jurisprudencijos tęstinumo svarbos. Ir čia iškyla pirmoji koregavimo padarinių problema.

Konstitucinis Teismas iš esmės vykdo kontrolę *a posteriori* (tik tarptautinių sutarčių konstitucingumas gali būti tikrinamas ir *a priori* kontrolės forma). Oficialios konstitucinės doktrinos reinterpretavimas, kai daromos jos korekcijos, reiškia, kad remiantis ankstesne konstitucijos nuostatų samprata jau buvo išspręstos konstitucijos bylos, t. y. ginčijamo įstatymo ar kito teisės akto normų konstitucingumas buvo įvertintas pagal atitiktį kiek kitaip suprantamoms konstitucinėms nuostatomis. Teisėkūros subjektai, žinodami ankstesnę doktriną, atsižvelgdami į ją, priėmė teisės aktus. Ar neatsitiks taip, kad vadovaujantis nauja atitinkamų konstitucinių nuostatų samprata tokie aktai bus pripažinti antikonstituciniais? Ar oficialios konstitucinės doktrinos korekcijos turi atgalinį poveikį?

Antroji problema – pasitikėjimo oficialia konstitucine doktrina. Teisėkūros subjektai, žinodami, kad Teismas, esant tam tikroms aplinkybėms, gali koreguoti oficialią konstitucinę doktriną, gali aiškinti, kad jie nežino, ar ta atitinkamų konstitucinių nuostatų samprata išliks, ar pasikeis. Jeigu taip, tai galima pradėti spekuliacijas, kad neaišku, kuo vadovautis. Kaip užtikrinti, kad visiems teisėkūros, teisės taikymo subjektams privaloma oficialia konstitucine doktrina nebūtų abejojama?

Paradoksas, bet daugelį minėtų baimių išsklaido būtent korekcijų oficiali konstitucinė doktrina, aiškiai apibrėždama korekcijų sąlygas. Esant tokioms sąlygoms, oficialios konstitucinės doktrinos korekcijų tikrai bus ne daugiau nei pačios Konstitucijos, kaip teisės akto, pataisų. Konstitucinio Teismo penkiolikos metų praktika tai patvirtina.

Oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo samprata stokotų nuoseklumo, jei Konstitucinis Teismas nebūtų išsakęs savo nuomonės jo padarinių klausimu. Suformuluota lakoniška doktrinos nuostata: „Oficialių konstitucinių doktrininių nuostatų reinterpretavimas, taip pat ir toks, kai oficiali konstitucinė doktrina yra pakoreguojama, reiškia *inter alia* tai, kad ateityje konstitucinės justicijos bylos Konstituciniame Teisme turės būti nagrinėjamos ir atitinkami sprendimai turės būti priimami vadovaujantis šia reinterpretuota (pakoreguota) oficialia konstitucine doktrina.“<sup>44</sup> Konstitucinis Teismas taip pat pažymėjo, kad oficialios konstitucinės doktrinos korekcijos negali būti ir nėra pagrindas peržiūrėti ankstesnėse konstitucinės justicijos bylose priimtus nutarimus, išvadas, sprendimus, kuriais buvo baigta byla, ar jų argumentavimą.

44 Žr.: Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. kovo 28 d. nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 14 punktą.



Tai pagrindinė korekcijų poveikio taisyklė. Žinoma, jeigu ateityje kokioje nors konstitucinės justicijos byloje iškiltų tokių korekcijų poveikio konkrečiai teisinei situacijai klausimas, minėta doktrinos nuostata galėtų būti toliau detaliizuota ir papildyta naujais fragmentais. Tai įprastas oficialios konstitucinės doktrinos plėtojimo būdas.

## Išvados

1. Oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo doktrinos įtvirtinimą konstitucinėje jurisprudencijoje turime vertinti kaip Lietuvos konstitucinės kontrolės brandos požymį. Šia doktrina siekiama sudaryti prielaidas užtikrinti nuosekliai konstitucinės jurisprudencijos plėtotę, kartu numatant galimybę tam tikrais atvejais pakoreguoti ankstesnę konstitucinę doktriną. Oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo doktrina reiškia siekimą apsaugoti jau konsoliduotą jurisprudencinę konstituciją nuo vidinių grėsmių. Šią doktriną reikia sieti ir su „gyvosios“ konstitucijos idėjos pripažinimu.

2. Oficialios konstitucinės doktrinos koregavimas yra išimtinė Konstitucinio Teismo kompetencija. Pažymėtina, kad oficialios konstitucinės doktrinos tęstinumas, jos nuoseklus plėtojimas – pagrindinė jurisprudencinės evoliucijos taisyklė. Jurisprudencijos koregavimas – išimtis, pateisinama vien atvejais, kai tai objektyviai neišvengiama ir būtina. Išimties būtinumas visada turi būti racionaliai įrodytas ir konstituciškai pateisintas.

3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje pasirinktas gana originalus būdas nustatyti oficialios konstitucinės doktrinos korekcijų galimumą. Pirmiausia fiksuotas bendras reikalavimas: korekcijos yra pateisinamos tik tais atvejais, kai tai objektyviai būtina, konstituciškai pateisinama ir racionaliai pagrindžiama. Papildomai korekcijų leistinumui įvertinti Konstitucinis Teismas suformulavo dviejų rūšių kriterijus. Vieni pagrindžia koregavimo priimtinumą, kiti žymi neleistinumą.

4. Oficialios konstitucinės doktrinos koregavimą gali lemti tik tokios aplinkybės kaip būtinumas didinti galimybes įgyvendinti asmenų prigimtinės bei įgytąsias teises ir teisėtus interesus, būtinumas labiau apginti, apsaugoti Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, poreikis sudaryti palankesnes sąlygas įgyvendinti Konstitucijoje deklaruotus lietuvių tautos siekius, kuriais grindžiama pati Konstitucija, būtinumas plėsti konstitucinės kontrolės šalyje galimybes, idant būtų garantuojamas konstitucinis teisingumas, užtikrinta, kad nė vienas teisės aktas (jo dalis), prieštaraujantis aukštesnės galios teisės aktams, neturėtų imuniteto būti pašalintas iš teisės sistemos.

5. Neleistinas oficialios konstitucinės doktrinos koregavimas, kuriuo pakeičiama Konstitucijoje įtvirtinta vertybių sistema, paneigiamas vertybių suderinamumas, sumažinamos Konstitucijos viršenybės teisės sistemoje apsaugos garantijos, paneigiama Konstitucijos, kaip vientiso akto, darnios sistemos samprata, sumažinamos Konstitucijoje įtvirtintos asmens teisių ir laisvių garantijos, pakeičiamas Konstitucijoje įtvirtintas valdžių padalijimo modelis.

6. Konstituciniam Teismui pakoregavus oficialią konstitucinę doktriną konstitucinės justicijos bylos nagrinėjamos ir atitinkami sprendimai priimami vadovaujantis būtent tokia pakoreguota oficialia konstitucine doktrina.

## Literatūra

- Abramavičius, A. Asmenų lygiateisiškumo principo interpretavimas Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje. *Jurisprudencija*. 2006, 12 (90): 42–50.
- Barak, A. Constitutional Interpretation. *L'interprétation constitutionnelle* (sous la direction de F. Mélin-Soucramanien), Paris: Dalloz, 2005.
- Barak, A. *Sudeiskoe usmotrenie*. Moskva: Norma, 1999.
- Di Mano, Th. *Le juge constitutionnel et la technique des décisions « interprétatives » en France et en Italie*. Paris: Economica, Aix-en-Provence: PUAM, 1997.
- Di Mano, Th. Les revirements de jurisprudence du juge constitutionnel. *Les Cahiers du Conseil constitutionnel*. 2006, 20.
- Favoreu, L. *Europe occidentale. Le contrôle juridictionnel des lois. Légitimité, efficacité et développements récents* (publié par Louis Favoreu et John–Anthony Jolowicz). Paris: Economica, Aix-en-Provence: PUAM, 1986.
- Favoreu, L., et al. *Droit constitutionnel*. 7e édition. Paris: Dalloz, 2004.
- Fernandez Segado, F. Les revirements de la jurisprudence constitutionnelle en Espagne. *Les Cahiers du Conseil constitutionnel*. 2006, 20:123–131.
- Fromont, M. Les revirements de jurisprudence de la Cour fédérale d'Allemagne. *Les Cahiers du Conseil constitutionnel*. 2006, 20:110–116.
- Garlicki, L. Constitutional courts versus supreme courts. *International Journal of Constitutional Law*. 2007, 5 (1):44–68.
- Jarašiūnas, E. Konstitucijos stabilumas: Kelios mintys apie Konstitucijos pataisas. Iš *Konstituciniai valdžių sandaros principai. Tarptautinės konferencijos, vykusios 2007 m. lapkričio 12 d. Vilniuje, medžiaga*. Vilnius: Seimo leidykla „Valstybės žinios“, 2008.
- Jarašiūnas, E. Jurisprudencinė konstitucija. *Jurisprudencija*. 2006, 12 (90):24–33.
- Kūris, E. Konstitucija, konstitucinė doktrina ir Konstitucinio Teismo diskrecija. Iš *Konstitucijos aiškinimas ir jos tiesioginis taikymas. Baltijos ir Skandinavijos šalių konferencijos, vykusios 2002 m. kovo 15–16 d. Vilniuje, medžiaga*. Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2002.

Kūris, E. Konstitucinė justicija Lietuvoje: pirmasis dešimtmetis. Iš *Konstitucinis teisingumas ir teisės viešpatavimas*. Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2004.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. balandžio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos santuokos ir šeimos kodekso 6 straipsnio antrosios dalies, 11 straipsnio ir 12 straipsnio antrosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 1994. Nr. 31-562.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. liepos 12 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo 4 straipsnio 1 ir 2 dalių, 5 straipsnio 1 ir 3 dalių, 7 straipsnio 3 dalies 1 punkto, 4, 5 ir 6 dalių, šio įstatymo priedėlio II skirsnio, Lietuvos Respublikos 2000 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo 6 priedėlio, Lietuvos Respublikos 2000 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimo įstatymo 9 straipsnio, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 29 d. nutarimo Nr. 499 „Dėl valstybinės valdžios, valstybės valdymo ir teisėsaugos organų vadovų bei kitų pareigūnų laikinos bandomosios darbo apmokėjimo tvarkos“, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birželio 24 d. nutarimo Nr. 666 „Dėl Lietuvos Respublikos teismų teisėjų, prokuratūros sistemos ir Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento pareigūnų bei kitų darbuotojų darbo apmokėjimo“, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 28 d. nutarimo Nr. 1494 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birželio 30 d. nutarimo Nr.689 „Dėl teisėtvarkos, teisėsaugos ir kontro-

lės institucijų vadovaujančiųjų pareigūnų ir valdininkų darbo apmokėjimo“ dalinio pakeitimo“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2001. Nr. 62-2276.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugpjūčio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. vasario 4 d. nutarimu Nr. 120 „Dėl valstybei ar savivaldybėms nuosavybės teise priklausančių pastatų arba patalpų perdavimo už akcijas tvarkos“ patvirtintos valstybei ar savivaldybėms nuosavybės teise priklausančių pastatų arba patalpų perdavimo už akcijas tvarkos 3 punkto (1999 m. vasario 4 d. ir 2000 m. balandžio 14 d. redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 20 straipsnio 5 daliai (1998 m. gegužės 12 d. redakcija)“. *Valstybės žinios*. 2002. Nr. 82- 3529.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 86, 87 straipsnių papildymo bei pakeitimo ir įstatymo papildymo 88<sup>1</sup> straipsniu įstatymo 4 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 11 d. nutarimo Nr. 457 „Dėl Vilniaus apskrities viršininko atleidimo“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai bei Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 9 straipsnio 1 daliai“. *Valstybės žinios*. 2003. Nr.53-2361.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. vasario 13 d. „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimo išaiškinimo“. *Valstybės žinios*. 2004. Nr. 26 -822.

- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2004. Nr. 105-3894.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“. *Valstybės žinios*. Nr. 2004. Nr. 181-6708.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 131 straipsnio 4 dalies (2001 m. rugsėjo 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 234 straipsnio 5 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 244 straipsnio 2 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 407 straipsnio (2003 m. birželio 19 d. redakcija), 408 straipsnio 1 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 412 straipsnio 2 ir 3 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 413 straipsnio 5 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 414 straipsnio 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl pareiškėjo – Šiaulių rajono apylinkės teismo prašymų ištirti, ar Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 410 straipsnis (2002 m. kovo 14 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2006. Nr. 7-254.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo, Lietuvos Respublikos miškų įstatymo, Lietuvos Respublikos žemės įstatymo, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. 1608 „Dėl statybų privačioje žemėje reglamento patvirtinimo“ patvirtinto statybų privačioje žemėje reglamento nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, dėl Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo, Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymo nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio antrojoje dalyje numatyto žemės sklypų įsigijimo nuosavybės subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo (1996 m. birželio 20 d. redakcija) nuostatomis, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. 1608 „Dėl statybų privačioje žemėje reglamento patvirtinimo“ patvirtinto statybų privačioje žemėje reglamento 2 punkto atitikties Lietuvos Respublikos miškų įstatymo, Lietuvos Respublikos žemės įstatymo nuostatomis“. *Valstybės žinios*. 2006. Nr. 30-1050.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2006. Nr. 36-1292.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas „Dėl teisenos byloje pagal pareiškėjo – Vilniaus miesto 3 apylinkės teismo prašymą ištirti, ar Lietuvos Respubli-

- kos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalis (2002 m. sausio 24 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, ar Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymas (2000 m. rugpjūčio 29 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsniui, 30 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, taip pat ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 28 d. nutarimo Nr. 1494 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birželio 30 d. nutarimo Nr. 689 „Dėl teisėtvarkos, teisėsaugos ir kontrolės institucijų vadovaujančiųjų pareigūnų ir valdininkų darbo apmokėjimo“ dalinio pakeitimo“ 1 punktą neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 1 straipsniui, 5 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, nutraukimo“. *Valstybės žinios*. 2006. Nr. 88-3475.
- Mastor, V. Essai sur la motivation des décisions de justice. Pour une lecture simplifiée des décisions des Cours constitutionnelles. *Annuaire International de Justice Constitutionnelle*, t. XV–1999. Paris: Economica, Aix-en-Provence: PUAM, 2000.
- Pactet, P., Mélin-Soucramanien, F. *Droit constitutionnel*. 27e édition mise à jour septembre 2008, Paris: Dalloz, 2008.
- Pardini, J.-J. *Le juge constitutionnel et le « fait » en Italie et en France*. Paris: Economica, Aix-en-Provence: PUAM, 2001.
- Ponthoreau, M.-C. *Cultures constitutionnelles et comparaison en droit constitutionnel. Mélanges en honneur de Slobodan Milacic. Démocratie et liberté: tension, dialogue, confrontation*. Bruxelles: Bruylant, 2007.
- Rousseau, D. *Une résurrection: la notion de Constitution. Revue de droit public et de la science politique en France et à l'étranger*. 1990.
- Rousseau, D. *Droit du contentieux constitutionnel*. 7e édition, Paris: Montchrestien, 2006.
- Šileikis, E. Aktyvistinė konstitucinė justicija kaip subtili diskrecija inspiruoti teisinius modelius. *Jurisprudencija*. 2006, 12 (90):51–60.
- Zagrebel'sky, G. Existe-t-il une politique jurisprudentielle de la Cour constitutionnelle italienne? *Les Cahiers du Conseil constitutionnel*. 2006. Nr. 20.
- Zimmer, W. Allemagne. Table ronde: Constitution et sécurité juridique. *Annuaire International de Justice Constitutionnelle*, t. XV. 1999. Paris: Economica, Aix-en-Provence: PUAM, 2000.

## THE PROBLEMS OF CORRECTION OF THE OFFICIAL CONSTITUTIONAL DOCTRINE

Egidijus Jarašiūnas

Mykolas Romeris University, Lithuania

**Summary.** *The article deals with problems of the doctrine of reinterpretation of constitutional provisions, which are settled in the constitutional jurisprudence on correction of the official constitutional doctrine. This correction is typical or constitutional jurisprudence of most countries'. Under the Constitution, only the Constitutional Court enjoys the power to construe the Constitution officially. Official constitutional doctrine is to be developed in the acts of Constitutional Court gradually, disclosing new aspects of it, and supplementing it. The development of constitutional jurisprudence law in some cases involves correction of the official constitutional doctrine.*

*The construction and development of official constitutional doctrine and its corrections allow to reveal the deep potential of the Constitution without changing its text and in this aspect, to apply the Constitution to the changes of social life, to constantly changing living conditions of society and the state and to ensure the viability of the Constitution as the fundamental of life of society and the state. The corrections of the official constitutional doctrine are possible when they are inevitably and objectively necessary, constitutionally grounded and reasoned.*

*The ruling of 28th March 2006 of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania establishes certain criteria, according to which it is allowed to assess the necessity of correction of the official constitutional doctrine. These criteria were settled in order to avoid lawlessness and to assure successive development of the constitutional system. The construction of these parameters shows the maturity of the constitutional control. This doctrine expresses the aim to secure already consolidated jurisprudential constitution from internal threats.*

*Also it is necessary to notice that the continuity of the constitutional doctrine and its successive development is the main rule of the evolution of jurisprudence. Correction of jurisprudence is an exclusive exception, which can only be justified when it is objectively inevitable. The necessity of an exception should always be rationally proved and constitutionally authorized. Only these corrections serve the development of constitutional system.*

*The Constitutional Court of the Republic of Lithuania in its jurisprudence of has chosen a rather original manner of settling the possibility to make corrections of*

*the constitutional doctrine. Firstly, a general requirement is established: corrections are justified only in those cases, where they are objectively necessary, constitutionally justifiable and rationally motivated. Additionally, the Constitutional Court has formulated model criteria to evaluate admissibility of corrections. Some of them may serve as ground for acceptability of corrections, others mark their inadmissibility.*

*The Constitutional Court in its jurisprudence stated that the necessity to reinterpret the official constitutional doctrinal provisions in a way that the official constitutional doctrine should be corrected, may be determined only by the circumstances such as the necessity to increase possibilities for implementing the natural and acquired rights of persons and their legitimate interests, the necessity to improve the protection of the values enshrined in the Constitution, the need to create better conditions in order to reach the aims of the Lithuanian Nation declared in the Constitution on which the Constitution itself is based, the necessity to expand the possibilities of the constitutional control in this country in order to guarantee constitutional justice and to ensure that no legal act (part thereof) which is in conflict with legal acts of greater power, would have an immunity from being removed from the legal system. These criteria justify the necessity of official constitutional doctrine's correction.*

*The Constitutional Court formulated that the correction of official constitutional doctrine is impermissible if in this way the system of values entrenched in the Constitution is changed, their compatibility is denied, the protection of guarantees of the supremacy of the Constitution in the legal system are reduced, the concept of the Constitution as a single act and harmonious system is denied, the guarantees of rights and freedoms of the person entrenched in the Constitution are reduced and the model of separation of powers enshrined in the Constitution is changed. These mentioned criteria justify inadmissibility of official constitutional doctrine's corrections.*

*It is necessary to note that the correction of the official constitutional doctrine is an exclusive competence of the Constitutional Court.*

*The establishment of the corrections of official constitutional doctrine signifies that prospective Constitutional Court's cases will have to be considered and corresponding decisions will have to be adopted according to this corrected official constitutional doctrine.*

*The doctrine of the correction of the official constitutional doctrine also confirms that the Constitutional Court of the Republic of Lithuania within a relatively short period of time has created a thorough system of constitutional revision, which allows to ensure the supremacy of Constitution in the system of law.*

**Keywords:** *constitutional law, the Constitution, the Constitutional Court, the constitutional jurisprudence, correction of the official constitutional doctrine.*

**Egidijus Jarašiūnas**, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Konstitucinės teisės katedros profesorius, Teisės fakulteto dekanas. Mokslinių tyrimų kryptys: konstitucinė justicija, valdžios institucijų santykiai, konstitucijos teorija.

**Egidijus Jarašiūnas**, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Constitutional Law, professor, dean of the Faculty of Law. Research interests: constitutional justice, relations between state authorities, constitutional theory.